

The background of the slide is a repeating pattern of various school-related icons in a light grey color. These icons include backpacks, books, lightbulbs, pencils in a cup, rulers, protractors, cameras, film reels, envelopes, and cubes. The icons are scattered across the entire background.

Kolttasaamelaisten historiaa valokuvissa – Kenen näkökulmasta kulttuurista kerrotaan?

Kuvaus oppimateriaalista

- Tämä oppimateriaali esittelee kolttasaamelaisten elämää Petsamossa ennen toista maailmansotaa. Joukossa on myös esinekuvia, jotka kertovat kolttasaamelaisten rikkaasta ja nykypäivänäkin vahvasti elävästä ja kehittyvästä käsityöperinteestä.
- Oppimateriaalissa olevat valokuvat ovat saamelaiskulttuurin ulkopuolelta tulleen kuvaajan näkemys saamelaiskulttuurista ennen toista maailmansotaa.
 - Pohdi tehtäviä tehdessäsi, miten tämä on mahdollisesti vaikuttanut valokuvien sisältöön ja kuvattaviin aiheisiin.
 - Pohdi lisäksi, miten näkemys voisi erota, jos valokuvat ja esinekuvat olisi ottanut saamelaiskulttuurin edustaja.

The background features a repeating pattern of various school-related icons in a light gray color. These icons include backpacks, notebooks, lightbulbs, pencils in a cup, rulers, cameras, film reels, and boxes. The icons are arranged in a grid-like fashion across the entire page.

Erilaisia asumuksia ja rakennuksia

Tehtävä 1

Seuraavilla sivuilla on kuvia kolttasaamelaisista. Tarkastele kuvissa olevia rakennuksia.

- a) Millaisia erilaisia rakennuksia löydät kuvista?
- b) Pohdi, miksi kolttasaamelaisilla on ollut erilaisia asuinrakennuksia.

Tehtävä 1 - kuvat 1/3

Suonikylän rakennuksia

Hämäläinen Antti, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Huotari Gavrilovin turvekota

Vilkuna Kustaa, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävä 1 - kuvat 2/3

Osittain turpeella päällystetty kota

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Aitta, nili

Manninen Ilmari, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävä 1 - kuvat 3/3

Kolttaköngään kylä

Vilkuna Kustaa, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Kolttsaamelaisia naisia talviasuissa

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Asumukset ja rakennukset ennen ja nykyään 1/2

- Kolttasaamelaiset muuttivat talvi- ja kesäpaikkojen välillä eri vuodenaikoina harjoitettavien elinkeinojen mukaan. Talvikylissä ja kesäpaikoilla kolttasaamelaisesta pihapiiristä löytyi usein asumiseen tarkoitettu hirsitupa tai turve- tai hirsikota ja erilaisia aittoja, eläinten suojia ja ulkouuni. Tilapäisesti asuttiin laavussakin.
- Niliaitta on tyypillinen varastorakennus, jossa säilytettiin ruokaa. Niliaitan korkean jalan vuoksi villieläimet eivät päässeet aittaan syömään ruokavarantoja.

Asumukset ja rakennukset ennen ja nykyään 2/2

- Kolttasaamelaiset menettivät perinteiset sukualueensa II maailmansodan seurauksena ja heidät asutettiin Suomeen, Sevettijärvi – Näätämö ja Nellim – Keväjärvi alueille. Kolttasaamelaiset asettuivat asumaan Suomen valtion rakennuttamille kolttatiloille. Uudella kotiseudulla perinteistä vuotuismuuttoa ei kuitenkaan voitu enää harjoittaa eikä yhteistä talvikylää enää ollut.
- Nykyisin erityisesti Sevettijärvi on kolttasaamelaisen kulttuurin keskus – kylällä sijaitsee Kolttien kyläkokouksen ja Kolttakulttuurisäätiön toimitilat, Kolttien perinnetalo ja muita kolttasaamelaisille tärkeitä palveluja. Myös muut nykyisen koltta-alueen pienet kylät ovat elinvoimaisia.

Tehtävä 1

- a) Mikä oli komsio?
- b) Mihin sitä käytettiin?

Komsio; k̄iõtkâm

Saamelaimuseo Siida, SAAM esinekeräily.

Kuvan käyttöoikeus CC BY-ND 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Nainen hoitaa kolme komsiossa olevaa lasta

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Vastaus: Komsio

- Saamelaiset ovat ovat nukuttaneet ja kuljettaneet lapsensa komsioissa, eli se on lapsen kehto ja kuljetusväline. Sisällä tuvassa tai kodassa komsio oli ripustettuna pystyviistoon ja siinä saattoi lasta tuudittaa. Matkustaessa äiti kantoi komsiota selässään tai komsio oli kiinnitetty pystyviistoon poron selkään (kesäisin) tai kaaristettu äidin ahkioon, eli poron rekeen (talvisin).
- Komsion pohja veistetään puusta ja sen päälle pingotetaan poron nahka eli sisna. Komsion etuosaan lapsen kasvojen suojaksi kiinnitetään yleensä puuvillakangas. Lapsi kapaloidaan komsion sisään villasta kudotuilla tiuhtanauhoilla ja samanlaiset nauhat toimivat myös komsion ripustusnauhoina.
- Kolttasaamelainen komsio on malliltaan pidempi ja kapeampi kuin muiden saamelaisryhmien käyttämät komsiot.

Paavali Sverloff pukeutuneena peskiin ja talvilakkiin
Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävä 2

- a) Mikä oli peski?
- b) Mihin sitä käytettiin?

Vastaus: Peski

- Peski on poron turkiksesta valmistettu takki, joka on umpinainen samaan tapaan kuin anorakki. Peski puettiin muiden vaatteiden päälle talvella ulkotöissä tai liikkumisen ajaksi.
- Sekä miehet että naiset käyttivät talvella poronahasta tehtyä peskiä.

Vjätzi Semenov valmistaa suoninyöriä
Manninen ilmari, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävä 3

- a) Mikä oli suoninyöri?
- b) Mihin sitä on käytetty?

Vastaus: Suoninyöri

- Suoninyöri on nyöri, joka valmistetaan poron suonista. Ennen vanhaan suoninyöriä käytettiin pukimien ompelussa ompelulangan tapaan. Nyöri on kestävä ja turpoaa kostuessaan, jolloin se toimii myös tiivisteenä esimerkiksi karvakengissä.
- Katso lyhytelokuvasta [”Suonikylän talvielämää”](#) pätkä suoninyöriin tekemisestä. Miten sitä tehtiin? (Vinkki: suoninyöriä tehdään kohdasta 04.09 alkaen)

Tehtävä 4

Seuraavilla sivuilla on kuvia kolttasaamelaisista. Tarkastele erityisesti heidän päähineitään.

- Millaisia erilaisia päähineitä näet?
- Tiedätkö, missä tilanteissa eri päähineitä käytettiin?

Tehtävä 4 - kuvat 1/2

mies, jolla yllään saapashousut , takana sani
Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen
kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.
Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

matkaanlähtö, ahkio; yksivaljakko
Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen
kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.
Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

nainen keittää teetä samovaarilla
Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen
kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.
Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävä 4 - kuvat 2/2

Paavali Sverlovin väki tuvassa aterialla

Manninen ilmari, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

poron koipinahkaa näskätään lapion päällä

Manninen ilmari, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävä 5

Seuraavilla neljällä dialla on esitelty kolttasaamelaisia päähineitä tarkemmin. Tutustu kuvien avulla erilaisiin naisten ja miesten päähineisiin ja niiden käyttöön.

Miesten päähineet

- Kolttasaamelaisen miehen päähine, **pe' lljkeä p' per** (vas) suojaa otsaa, korvia ja niskaa pakkaselta ja lumelta.
- Kun kolttasaamelaiset asuivat vielä Petsamon alueella, miehet käyttivät kesäisin neulattua ns. Varraslakkia (oik).

Miehen päähine; pe' lljkeä p' per; talvipäähine
Saamelaismuseum Siida, SAAM esinekeräily.
Kuvan käyttöoikeus CC BY-ND 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Päähine; miehen lakk
Kansallismuseo, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Naisten päähineet 1/3

- Talvisin kolttasaamelaisilla naisilla oli käytössä talvipäähine, **trií viķ** (vas), joka suojasi esimerkiksi ajomatkoilla hyvin otsan ja korvat.
- Kolttasaamelainen tyttö ottaa lakin käyttöön rippikouluiässä ja käyttää sitä naimisiinmenoonsa asti. Tytön päähine, **pee' rvesk** (oik) on matala, helmikirjailtu ja takaa avoin. Se solmitaan takaa kiinni pitkillä erivärisillä nauhoilla.

Naisen päähine; trií viķ; talvipäähine
Saamelaismuseo Siida, SAAM esinekokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY-ND 4.0. Finna.fi:
[Linkki kuvan sivulle](#)

Naisen päähine; tytön päähine; pee' rvesk
Saamelaismuseo Siida, SAAM esinekokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY-ND 4.0. Finna.fi:
[Linkki kuvan sivulle](#)

Naisten päähineet 2/3

- Kolttasaamelainen nainen ottaa vaimon päähineen, **šaamšiik** käyttöön naimisiin mentyään ja kantaa sitä loppuelämänsä ellei jää leskeksi. Vaimon päähine on kolttasaamelaisista naisen päähineistä koristelluin ja sitä käytetään päähineen päälle sidottavan huivin kanssa.

Päähine; vaimon lakki

Kansallismuseo, Suomalais-ugrilainen
kuvakokoelma, Antellin kokoelmat.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki
kuvan sivulle](#)

Naisen päähine; vaimon päähine; šaamšiik

Saamelaismuseum Siida, SAAM esinekeräily.
Kuvan käyttöoikeus CC BY-ND 4.0. Finna.fi:

[Linkki kuvan sivulle](#)

Naisten päähineet 3/3

- Kolttasaamelainen lesken päähine, **po'vdneĳ** on vaatimattomammin koristeltu kuin vaimon päähine. Päähine on vaimon päähineen tavoin umpinainen päältä ja sen päällä käytetään huivia.

Naisen päähine; **po'vdneĳ**; lesken päähine
Saamelaismuseum Siida, SAAM esinekokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY-ND 4.0. Finna.fi:
[Linkki kuvan sivulle](#)

Esinekulttuuri ja pukeutuminen nykypäivänä 1/2

- Kolttasaamelaisiin päähineisiin liittyy paljon symboliikkaa. Erityisesti naisten päähineet kertovat naisen elämäntilanteen muutoksista. Sekä naisten että miesten lakkeja koristellaan taidokkailla helmikirjailuilla, joihin liittyy hiljaista viestintää ja merkityksiä. Kesäaikaan ja talviaikaan on käytetty eri lakkeja tai toista lakkia toisen päällä.
- Päähineet ovat nykypäivänäkin tärkeä osa kolttasaamelaista pukua ja välittävät kulttuurin sisäisiä viestejä kantajastaan. Kolttasaamelainen puku – niin kuin muutkin saamenpuvut – on tänä päivänä vaate, jota käytetään elämän tärkeissä hetkissä.

Esinekulttuuri ja pukeutuminen nykypäivänä 2/2

- Linkkien takaa voit lukea lisää aiheesta
 - Ylpeys ylläni: <https://yle.fi/uutiset/3-10494369>
 - Saamenpuku sitoo ihmiset yhteen: <https://yle.fi/uutiset/3-11191637>
 - Erään kolttanaisen käsityöpäiväkirja -vlogi: Kolttavaimon päähine šaamšik: <https://www.youtube.com/watch?v=aduUOoBM7Ok>
 - Erään kolttanaisen käsityöpäiväkirja: Pass the Brush Challenge: <https://www.youtube.com/watch?v=H23WRgBtI4U>

Pohdintatehtävä pukeutumiskulttuuriin

Pohdi, millaisissa tilanteissa omassa kulttuurissasi käytetään erilaisia päähineitä.

Kolttasaamelaisten elinkeinot ja kulttuuriset vaikutteet

Tehtävä 1

Millaisia elinkeinoja seuraavilla sivuilla esitetyissä valokuvissa on nähtävissä?

Tehtävä 2

Kolttasaamelaiset kuuluvat itäsaamelaisiin kielensä ja perinteidensä puolesta. Heidän kulttuurissaan onkin nähtävissä useita itäisiä vaikutteita. Löydätkö seuraavilla sivuilla esitetyistä valokuvista tietoa siitä, mitä nämä itäiset vaikutteet ovat olleet?

Tehtävien kuvat 1/4

Nainen keittää teetä samovaarilla

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.
Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Poron koipinahkaa näskätään lapion päällä

Manninen Ilmari, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma. Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.
Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Nuoraveneen valmistus

Hallström Gustav, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.
Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Kiureli Moshnikoff tekee kelkkua

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.
Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.
Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävien kuvat 2/4

Nuottaa vedetään kahdesta veneestä

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Juustoa puserretaan muottiin

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Kaisa Gauriloff istuu kuosalin päällä ja kehrää värttinällä

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävien kuvat 3/4

Raanu kudotaan pystykangaspuilla ylhäältä alaspäin

Nieminen Heikki, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Lammasta lypsetään

Manninen Ilmari, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Poronmerkintä

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävien kuvat 4/4

Naisia juomassa teetä

Hämäläinen Antti, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Pirtin jumalnurkka

Nikkilä Eino, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Koltasaamelaiset tanssivat katrillia

Bögelund P. J., Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0.

Finna.fi: [Linkki kuva sivulle](#)

Vastaus: Elinkeinot ennen ja nyt

- Petsamossa asuessaan kolttasaamelaiset saivat elantonsa monesta eri lähteestä – kalastuksesta, poronhoidosta, metsästyksestä, keräilystä, käsitöistä ja lampaan kasvatuksesta.
- Perinteiset elinkeinot ovat edelleen kolttasaamelaisen kulttuurin perusta ja kielen ja kulttuurin välittäjä. Kolttalaki mahdollistaa luontaiselinkeinojen harjoittamisen valtion maa- ja vesialueilla koltta-alueella.
- Luontaiselinkeinot eivät enää ole monelle kolttasaamelaiselle pääelinkeinoja vaan niitä harjoitetaan lisätulonlähteinä tai vapaa-ajan harrastuksina.
- Perinteisistä elannonlähteistä kuitenkin poronhoito on edelleen merkittävä elinkeino koltta-alueella.

Vastaus: Kulttuuriset vaikutteet

- Kolttasaamelaisessa kulttuurissa itäiset vaikutteet näkyvät muun muassa ruokakulttuurissa ja pöytätaivoissa. Kauniit pöytätaivot ja vieraanvaraisuus korostuvat kolttasaamelaisessa kodissa. Myös runsas teen juonti on itäistä perua.
- Kolttasaamelaiset ovat perinteisesti olleet uskoltaan ortodokseja. Tämä näkyy kolttakodissa, jossa sisään astuttaessa ovea vastapäätä olevassa oikeassa nurkassa on ikoninurkkaus.
- Kolttasaamelaisilla on omaleimainen katrilliperinne, joka on kulkeutunut Venäjän kautta Petsamoon osaksi kolttasaamelaista kulttuuria. Katrillia tanssittiin juhlissa - erityisesti häissä haitarin, huuliharpun tai laulun säestyksellä. Nykyään katrillia opetetaan ja tanssitaan muuan muassa koulussa ja perinnetanssikursseilla.

Kolttatyttöjä nuoraleikissä

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Tehtävä 1

Tutustu valokuvaan.

- a) Keitä kuvassa on ja mitä kuvassa tapahtuu?
- b) Pohdi, miten perinteistä nuoraleikkiä on mahdollisesti leikitty?

Vastaus: Nuoraleikki

- Nuoraleikkiä leikittiin isolla joukolla talvikylässä.
- Nuoraleikkiä leikitään seuraavasti: Otetaan suopunki tai nuora, joka sidotaan päistä renkaaksi. Leikkijät tarttuvat nuoraan ja muodostavat piirin, jonka sisään yksi leikkijöistä menee pyydystäjäksi. Pyydystäjä alkaa pyydystämään nuorasta kiinni pitäviä leikkijöitä, mutta pyydystäjä ei saa mennä nuorasta muodostetun piirin ulkopuolelle. Se, jota pyydystäjä yrittää tavoittaa, voi päästää nuorasta irti ja juosta kauemmas, mutta jos tavoiteltu joutuu kiinni, hänen pitää mennä piirin sisälle pyydystäjäksi.
- Nuoraleikki on kolttasaamelaisten aineetonta kulttuuriperintöä, eli elävää perinnettä arjessa ja juhlassa. Nuoraleikkiä leikitään edelleen esimerkiksi kouluissa.
- Muistuttaako nuoraleikki jotain sinulle entuudestaan tuttua leikkiä?

Tehtävä 2

- a) Keitä kuvissa on ja mitä kuvissa tapahtuu?
- b) Pohdi, miten perinteistä paaskopeliä on mahdollisesti pelattu?

Paaskopeliä pelataan Ljorsehjaurilla

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Jaakko Sverloff pelaa paaskopeliä Gauriloffin naisten kanssa

Nickul Karl, Museovirasto, Suomalais-ugrilainen kuvakokoelma.

Kuvan käyttöoikeus CC BY 4.0. Finna.fi: [Linkki kuvan sivulle](#)

Vastaus: Paaskopeli

- Paaskopeli (koltansaameksi päskksiõrr) on kolttasaamelainen peli, jota pelataan poron jalasta saatavilla koparaluilla.
- Pelissä kaksi tai useampi pelaajaa ottaa vuorotellen kourallisen luita ja pudottaa ne tasaiselle alustalle. Pystyyn neljälle ”jalalle” jääneet luut ovat poroja, kahdelle ”jalalle” jääneet paimenia. Peliä jatketaan, kunnes kaikki luut ovat poroja tai ihmisiä. Eniten poroja kerännyt pelaaja voittaa.
- Katso tästä kuinka paaskopeliä on pelattu ja pelataan edelleen:
http://www.kuati.fi/fi/askartelu-ja-pelit/pelit.php?material_id=291
- Muistuttaako paaskopeli jotain sinulle entuudestaan tuttua peliä?

Lisätehtävä

- Pohdi, millaiset pelit tai leikit ovat sinulle tärkeitä? Tai ovat olleet?
- Keneltä olet ne oppinut?
- Kenen kanssa pelaat tai leikit niitä?
- Tiedätkö, millaisia pelejä ja leikkejä vanhempasi tai isovanhempasi ovat leikkineet? Ovatko ne samoja, mitä itse leikit tai pelaat?
- Miten pelit ja leikit ovat mielestäsi muuttuneet ajan saatossa?